

MICHAEL BAR YEHUDA MOLDOVAN – În echipa care l-a capturat pe Adolf Eichmann

La Tel Aviv, într-un apartament cu pereți împodobiți cu tablouri valoroase, diplome, fotografii, tăieturi de ziar, numeroase medalii și decorații, trăiește, aproape în anonim, un octogenar, încă viguros, a cărui viață este mai mult decât un roman. Este un conațional de-al nostru, plecat din Sighet în urma cu aproape 60 de ani. Prea puțini știu astăzi că **Michael bar Yehuda Moldovan** a făcut parte din echipa Mossadului, care l-a capturat în Argentina pe Adolf Eichmann. Deși nu obișnuiește să dea interviuri - de altfel, după câte mi-a spus, multe lucruri nici nu are voie să le dezvăluie -, a avut amabilitatea să acorde revistei un interviu în exclusivitate.

Militar în armata franceză și membru al Rezistenței

„M-am născut în Sighet, în 1920, și mă trag dintr-o familie foarte cunoscută în

acea vreme în oraș, Moldovan-Rosner, proprietara unei mari tăbăcării, prezentă de mai multe generații aici. Am avut una dintre cele mai frumoase case din Sighet, din păcate acum demolată, achiziționată de la o notabilitate maghiară”, povestește el, răspunzând întrebării noastre despre originea lui. „Deși de tânăr am vrut să urmez o carieră militară, părinții mei au avut alte gânduri și, în condițiile în care în România situația politică se înrăutățea și studenții evrei erau persecutați de legionari, ei au decis ca, după absolvirea liceului, să mă trimită la Paris, astfel că, în 1937, m-am înscris la Sorbona, la Facultatea de Filologie. Studenția mea nu a durat decât doi ani. În 1939, la izbucnirea celui de-al doilea război mondial, m-am înrolat în armata franceză. Am fost luat prizonier, dar am reușit să evadesc și m-am refugiat în sudul Franței, lângă Toulouse, la frontiera cu Spania. Aici am intrat în rezistența evreiască și franceză, unde am continuat lupta împotriva germanilor nazisti. La un moment dat, am fost arestat de poliția franceză, dar, spre norocul meu, i-am putut convinge că sunt francez, având o carte de identitate falsă pe numele de Nicolas Monnier. În aceste condiții, superiorii mei au considerat că ar fi mai bine să părăsesc Franța și să trec în Spania și acolo să ajut armata franceză, rezistența, organizând trecerea frontierei pentru refugiați - atât evrei, cât și neevrei. Dar și aici am fost capturat și închis în lagărul de la Miranda d'Ebro”.

„Deși am încercat să-i salvez, părinții și frații mei au fost deportați și asasinați la Auschwitz”

După multe peripeții, tânărul Moldovan ajunge, în 1943, pe un vapor portughez, în Palestina și se înrolează în armata britanică și apoi în Brigada Evreiască, parte componentă a armatei britanice. „Brigada Evreiască a fost prima formațiune militară după vremea lui Bar Kochba, care a luptat sub steag evreiesc”, spune el. Împreună cu armata britanică, Brigada a

participat la luptele din Italia, efectiv până la 8 mai 1945. „Între timp, am aflat despre deportările evreilor europeni în lagărele morții și am vrut să-mi salvez familia, aducându-o în Palestina. Din păcate, nu am reușit, documentele mi-au fost înmânate prea târziu și toți ai mei au fost deportați și asasinați la Auschwitz în 1944. În 1945, m-am întors la Sighet unde m-am întâlnit cu singurii supraviețuitori ai familiei - doi unchi de-ai mei. O altă durere sufletească pe care am resimțit-o a fost provocată de distrugerea de către unguri a Sinagogii din Sighet, la ridicarea căreia au participat cu fonduri bunicul și tatăl meu. Ca să nu fie distrusă, am luat cu mine în Israel o bucată de Sefer Tora din Sinagogă”, ne-a relatat el. Michael bar Yehuda Moldovan s-a întors și și-a continuat activitatea, de-acum în armata israeliană, a participat la Războiul din 1948 și a părăsit armata în 1958, cu gradul de căpitan.

Despre cei șase ani petrecuți în Mossad, interlocutorul nostru nu ne-a spus prea multe, fiind constrâns de un angajament de

Foto: EVA GALAMBOS

confidențialitate. Cum acțiunile Mossad privind capturarea lui Eichmann au fost de-acum dezvăluite, ne-a relatat câteva amănunte. „Am fost cel de-al doilea om din echipă, care s-a ocupat de localizarea și prinderea lui Eichmann. Am fost apoi confruntat cu una dintre cele mai dificile sarcini din viața mea. Am stat cam două luni împreună cu el în celulă, pentru a-l interoga. M-am oferit, împreună cu mulți israelieni, chiar să fiu călăul lui, dar am fost cu toții respinși, deoarece nu se dorea ca un israelian să fie implicat în executarea lui.

„Eichmann nu a regretat nici o clipă ceea ce a făcut”

„A regretat Eichmann cele făcute?”, l-am întrebat pe interlocutorul meu. „Niciodată nu a manifestat vreun regret, nu a avut vreo mustrare de conștiință. În timp ce mă aflam în celulă cu el, mi-am adus aminte de un fapt. Mi s-a transmis că, atunci când părinții mei au fost deportați, ei au spus celor cu care se aflau în ghetou în drum spre Auschwitz: «Veți vedea că fiul nostru ne va răzbuna pe toți». De aceea, când am stat în celulă cu Eichmann, am închis, de fapt, cercul”. „Eichmann scria scrisori din închisoare soției lui și cita tot felul de denumiri ale unor locuri din Austria: lacuri și mine de sare. Eram convins că sunt referiri la locurile unde el a ascuns bunuri luate de la evrei, destinate lui și familiei lui. Am încercat să le găsim, dar, se pare că americanii au început căutările înaintea noastră. Mossad-ul a vrut să localizeze și să captureze și alți criminali de război nazisti - Mengele, Bormann - dar căutările au eșuat”.

Amenințări cu moartea

Una dintre imaginile aflate pe peretele biroului lui Michael Bar Yehuda este un facsimil dintr-un ziar egiptean de limbă franceză, cu fotografia lui și cu titlul: „Iată șeful rețelei de spioni din RAU (Republica Arabă Unită, numele Egiptului la un moment dat), care a vrut să-l asasineze pe Nasser”. „Este adevărat?”, l-am întrebat eu. Nu mi-a răspuns, mi-a zâmbit doar enigmatic și s-a limitat să-mi spună: „Am fost de multe ori amenințat cu moartea, au vrut să mă răpească; spre norocul meu, nu au reușit”. După câțiva ani petrecuți în Mossad, domnia-sa a trecut la Ministerul de Externe. A fost Ambasador sau membru al Ambasadelor israeliene în țări ca Burundi, Finlanda, Belgia și altele. „Imaginați-vă, diferența dintre cele două continente, de la plus 33-35 de grade, am ajuns la minus 25 de grade. Copiii mei au văzut zăpada pentru prima dată când am fost numit în Finlanda”, îmi povestește amuzat. Întors la Ministerul de Externe, a îndeplinit funcții de Ministru Consilier, director adjunct la Departamentul de cercetări politice.

Michael Bar Yehuda Moldovan s-a pensionat în 1985, dar aceasta n-a însemnat că a devenit inactiv. Este președintele „Asociației evreilor din Israel proveniți din Sighet” („Irgun Yotzey Sighet”), al Asociației de Prietenie Finlanda-Israel, vicepreședinte al Organizației veteranilor și rezistenților francezi din Israel. A fost decorat de numeroase ori, atât în Israel, cât și în străinătate. „Sunt un om al cărții și spadei”, se autocaracterizează, chiar cu referire la faptul că și scrie memoriile. Mai are un hobby - sculptura și pictura, dovedind un talent ce depășește amatorismul. „Spielberg a vrut să facă un film despre viața mea, dar condiția pusă de mine a fost ca pelicula să nu fie valorificată în scopuri comerciale. Cum n-am ajuns la înțelegere, proiectul a căzut”, îmi povestește el.

La încheierea întâlnirii, mi-a spus, cu regret: „Știți, în diferite ocazii, m-am întâlnit cu reprezentanți ai Ambasadei României, care mi-au promis că mă vor invita la evenimentele organizate acolo. Nu a fost să fie așa, m-au dat uitării”. Poate că, citind acest interviu, își vor aduce aminte de această personalitate distinsă, cu un trecut care face cinste și țării sale de origine, în spiritul și dialectul tradițional moștenit, citat adesea de domnia-sa: „Hăt cu mândrie / Cât-i Maramureșu, / Nu-i fecior ca eu și tu / Și nici oraș ca Sighetu”.

EVA GALAMBOS

MICHAEL MUKASEY – noul ministru american al Justiției

La 17 septembrie, președintele George Bush a decis să-l numească pe judecătorul federal, Michael Mukasey, în postul de ministru al Justiției. Evreu religios și prieten apropiat al fostului primar al New York-ului, Rudolph Giuliani, candidat al Partidului Republican pentru alegerile prezidențiale din 2008, Mukasey se bucură, în rândul clasei politice americane, atât republicane, cât și democratice, de o reputație incontestabilă de integritate și eficiență. În vârstă de 66 de ani, după ce a primit și votul Senatului, el îl va înlocui pe Alberto Gonzales, care și-a dat demisia la 27 august.

Tatăl lui Mukasey, provenind din Belarus, a emigrat în Statele Unite după primul război mondial. Michael s-a născut în Bronx, în 1941. Fost ziarist, el a absolvit Universitatea din Columbia și a studiat Dreptul la Yale. A fost 20 de ani avocat, dar a ocupat și funcția de adjunct al Procurorului General al S.U.A. A fost numit judecător federal de președintele Ronald

Reagan în 1987. Considerat expert în probleme de securitate națională, el a jucat un rol-cheie ca președinte al Tribunalului din Manhattan în procedurile judiciare legate de atentatele din 11 septembrie 2001 și în procesul lui Jose Padilla, cetățean american, acuzat că ar fi pregătit un atentat cu o „bombă murdară” (chimică) împotriva unui mare oraș din Statele Unite. În 1993, în timpul procesului împotriva lui Omar Abdel Rahman, teroristul care a încercat să arunce în aer World Trade Center, un avocat al apărării a ridicat problema apartenenței lui la religia mozaică, susținând că, din cauza religiei sale și a legăturilor cu Israelul, nu poate fi președintele tribunalului. Argumentul a fost respins. După acest proces, în care Rahman a fost condamnat la închisoare pe viață, din cauza amenințărilor cu moartea la adresa ei, familia Mukasey a fost pusă sub protecție severă. Evreu practicant, el a refuzat să conducă ceremonia de depunere a jurământului de către Giuliani, deoarece s-a desfășurat sâmbătă, de Șabat. Un apropiat al lui a declarat că Mukasey a știut să-și integreze în conduita sa cele două elemente conducătoare ale vieții lui: de a se comporta ca om și ca evreu credincios.

Michael Mukasey va fi al doilea ministru american al Justiției evreu, după Ed Levi, care a ocupat această funcție în timpul președintelui Ford. Deși nominalizarea lui a fost susținută de ambele partide, mai mulți senatori democrați au declarat că nu-l vor susține, din cauza poziției lui ferme privind „Patriot Act”, legea antiteroristă votată după atentatele din 11 septembrie, care, după opinia multora, cuprinde prevederi ce încalcă libertățile cetățenești. Soția lui, Susan, a lucrat ani de zile la școala evreiască „Ramaz Lower School” din New York, la care a studiat soțul ei în tinerete. Au doi copii: Marc, din prima căsătorie a soției, și Jessica. Ambii copii au frecventat aceeași școală ca tatăl lor. (E.G.)

Din istoria comunităților evreiești de pretutindeni

Evreii din Afganistan

Originea evreilor din Afganistan nu este bine cunoscută, tradițional fiind amintite cele zece triburi pierdute după distrugerea regatului Israel în anul 722 î.e.a. Legenda spune că pe nepotul regelui Saul îl chema Afgana și că toți afganii ar fi urmașii săi. Evident, o legendă. O parte dintre evrei au fost trecuți la islam, de-a lungul secolelor. Se spune că ruinele Sinagogii din Kabul

ar dăinui din vremea lui Nabucodonosor (sec. VI î.e.a.). Limba evreilor din această țară era persana, se pare, Imperiul Persan fiind țara de proveniență a unor strămoși. Talmudul era puțin cunoscut, dar Șabatul era respectat cu sfințenie, ca și *Brit Mila*, cașerul. Potrivit recensământului din 1910, ar fi existat 18.000 de evrei în Afganistan și Turkmenia vecină.

Pe suprafața țării, de circa 750.000 km², evreii, ca și populația afgană, au trăit sute de ani într-o

stare de seminomazi, deosebindu-se de ceilalți prin portul turbanelor negre.

În secolul XX, populația evreiască a scăzut continuu de la 6.000 la 2.000, apoi practic a dispărut prin emigrarea în Israel. În secolul XII, Benjamin de Tudela scria despre 80.000 de evrei, cifră, se pare, exagerată, ori mare parte dintre ei s-au islamizat. În afara de Kabul, un alt centru evreiesc era la Herat.

BORIS MARIAN